

Однак, в організації морального виховання в Україні є серйозні й складні проблеми. В умовах глибокої кризи духовності й моралі значної частини молоді проблема морального виховання в освітніх закладах перетворилася в національну. З моральним вихованням обов'язково пов'язане поняття цінностей. Теоретичні та практичні надбання щодо морального виховання є цінним джерелом для особистісно зорієнтованого виховання молоді в контексті гуманістичної моралі.

Список використаних джерел

1. Білоусова В. Виховання культури поведінки учнів / В. Білоусова. – К. : Рад. школа, 1986. – 160 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості. Кн. 1: Особисто – орієнтований підхід: теоретико – технологічні засади : [навч. – метод. видання] / І. Д. Бех. – К. Либідь, 2003. – 280 с.
3. Кoberник І. Моральне виховання : традиції, проблеми, інновації / І. Кoberник // Рідна школа. – 2002. – № 5. – С. 42-44.
4. Люрина Т. И. Нравственное воспитание подростков средствами фольклора во внеурочной деятельности : дис... канд. пед. наук / Т. И. Люрина – К., 1992. – 172 с.
5. Мораль і так зване моральне виховання // Вишневський О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. – Львів, 1996. – С. 27–37.
6. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні. – Чернівці : Видавничий дім “Букрек”, 2005. – 56 с.
7. Сухомлинський В. О. . Слово вчителя в моральному вихованні / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : У 5-ти т. – Т. 5. – К. : Рад. школа, 1977. – С. 321-330.
8. Чорна К. І. Особливості сучасних технологій виховання / К. І. Чорна. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.dnpb.gov.ua/datas/upload/files/765445699.doc>.

Отримано 01.03.2014 р.

УДК 378.0143.(477)(043)

Гук О. Ф.°

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет психології, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки

МОДЕРНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТИВ

У статті обґрунтовано педагогічні умови модернізації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах України у контексті європейських стандартів та визначено відмінності і спільні ознаки сучасних української та європейської систем вищої освіти.

Ключові слова: модернізація навчально-виховного процесу, Болонська система, європейські освітні стандарти, вища освіта України, педагогічні умови, демократизація освітнього середовища

В статье обоснованы педагогические условия модернизации учебно-воспитательного процесса в высших учебных заведениях Украины в контексте европейских стандартов и определены различия и общие признаки современных украинской и европейской систем высшего образования.

Ключевые слова: модернизация учебно-воспитательного процесса, Болонская система, европейские образовательные стандарты, высшее образование Украины, педагогические условия, демократизация образовательной среды

° © Гук О. Ф., 2014 р.

In the article the pedagogical conditions of modernization of the educational process in higher educational institutions of Ukraine in context of European standards and identifies the differences and common features of modern Ukrainian and European systems of higher education.

Keywords: *modernization of the educational process, the Bologna system, European educational standards, higher education of Ukraine, pedagogical conditions, the democratization of the educational environment*

Актуальність дослідження. Система розвитку вищої освіти у світі нині є ключовою сферою розвитку суспільства. Процес істотних змін у системі освіти європейських держав передбачає створення європейського простору вищої освіти (European Higher Education Area) для гармонізації національних освітніх систем, підвищення мобільності студентів, викладачів і європейських громадян на ринку праці, забезпечення якості освіти, створення умов для навчання протягом усього життя і посилення, таким чином, конкурентоспроможності європейської вищої освіти. Посилення процесів глобалізації, загострення конкурентоспроможності фахівців поширилося на всі сфери суспільного життя, актуалізувало питання національної освіти. У створенні власної концепції розвитку національної системи освіти Україна має певні здобутки. Оновлення сутності навчання є визначальною складовою формування освіти в державі й передбачає приведення його у відповідність до сучасних потреб як особистості, так і суспільства. Серед стратегічних завдань освітньої галузі, що визначені в Законах України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, Державній національній програмі „Освіта” (Україна ХХІ століття), Національній доктрині розвитку освіти в Україні особливе місце відводиться активізації людського фактору, забезпеченню можливості розвитку творчого потенціалу кожної людини.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми засвідчив, що історико-педагогічний аналіз модернізації вищої освіти у вищих навчальних закладах країн ЄС став основою для поглиблення й детального визначення шляхів її подальшого розвитку. “Процеси європейської інтеграції як прояв об’єктивно зумовленої глобалізації охоплюють все нові сфери життєдіяльності. Україна чітко визначивши орієнтир на освітній простір Європи здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог [2, с.3]..

У зв’язку з цим в Україні розпочато активне впровадження основних ідей, наведених у Болонській декларації. Теоретичне обґрунтування освітніх модернізаційних процесів в умовах входження України в єдиний освітній простір знайшло відображення у роботах В.П.Андрущенка, В.М.Бебика, Я.Я.Болюбаша, С.М.Гончарова, М.З.Згуровського, В.Г. Кременя, М.Ф.Степка та інших. Як зазначають вчені, сліпе копіювання Болонської системи не забезпечить досягнення позитивних результатів через значну розбіжність між соціально-економічною ситуацією, історико-культурними традиціями і менталітетом людей у нашій державі та країнах Європи. Цим зумовлена актуальність проблеми модернізації навчально-виховної діяльності у вищих навчальних закладах України з метою наближення її до загальноєвропейських стандартів з одночасним урахуванням наукового потенціалу та практичного досвіду національної вищої школи.

Мета публікації обґрунтувати педагогічні умови модернізації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах на засадах європейських

стандартів вищої освіти та визначити відмінності і спільні ознаки сучасних української та європейської систем вищої освіти.

Нині актуалізується проблема вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу. оскільки вона потребує певних змін: підвищення ролі особистої значущості професійної діяльності фахівця; постійного і системного збагачення теоретичного матеріалу новими моделями і технологіями особистісно орієнтованого навчання та навиками їх оперування; піднесення мотиваційного рівня професійної підготовки студента, надання йому статусу особистої значущості, використовуючи при цьому форми і засоби самореалізації особистості; збільшення самостійного навантаження студентів за рахунок його урізноманітнення.

Сучасна українська вища освіта має широкий, фундаментальний, хоча й дещо застарілий, теоретичний базис, який дає їй змогу не лише існувати, а й постачати фахівців до розвинених країн (щоправда, за рахунок їх еміграції). Інші важливі якості вітчизняної вищої освіти – застосування систематичного підходу в навчанні, набуті уміння працювати із довідковою літературою, критичне мислення.

Зараз в Україні існують як державні, так і недержавні (комерційні) вищі навчальні заклади. Перші мають бюджетне і небюджетне фінансування (останнє – за рахунок студентів контрактного навчання). Комерційні вищі навчальні заклади бюджетного фінансування не мають, але їхня діяльність контролюється та регулюється державою. Навчально-виховний процес у вищих навчальних закладах обох структур багато в чому є близьким. Все це свідчить про тенденції поступового переходу навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах до демократичних засад.

Для розуміння того, якими повинні бути шляхи модернізації вітчизняної освіти, необхідно проаналізувати цілий ряд питань. В першу чергу слід відповісти на запитання “Що таке демократична вища освіта?”, потім визначити її сутність і встановити головні риси, далі розглянути зміст демократії вищої освіти і виокремити демократичні процеси та форми, які відбуватимуться у контексті цього змісту. Все це дозволить визначити критерії демократизації освітнього процесу і створити модель для оцінки показників, що відповідатимуть таким критеріям. На їх основі можна виділити низку показників демократизації освітнього процесу, які й дозволять визначити провідні тенденції демократизації та шляхи оптимізації цього процесу стосовно системи вищої освіти України.

Демократизація системи вищої освіти нерозривно пов'язана з демократизацією суспільства в цілому. Така умова демократизації навчально-виховного процесу безумовно є зовнішньою стосовно до цього процесу. Окрім зовнішніх, існують і внутрішні умови, пов'язані із особливостями самого навчально-виховного процесу. В першу чергу необхідно виявити підстави для створення демократичної вищої освіти. Для цього необхідно визначити її суть. За своєю суттю демократична вища освіта повинна з одного боку задовольняти потреби суспільства, а з іншого – формувати їх. Тобто для підвищення економічного рівня суспільства вища освіта повинна відповідати вимогам до підготовки високоосвічених спеціалістів такого рівня, на якому вони будуть спроможні через деякий (якнайменший) час підвищити суспільний рівень і, в свою чергу, сформулювати підвищені вимоги до освітнього процесу.

Для розуміння потреб тих чи інших педагогічних умов демократизації навчально-виховного процесу в Українських вищих навчальних закладах доцільно порівняти європейську та вітчизняну системи вищої освіти. На основі такого порівняння можна виявити не лише педагогічні навчально – виховні процеси, а й напрями подальшої демократизації української освіти в руслі Болонського процесу.

Порівняння спільними ознаками української і європейської систем вищої освіти є дотримання духовно-гуманістичних традицій, зокрема намагання зберегти освітні історико-культурні традиції, громадянську і соціальну значимість, традиції освіти, спрямовані на розвиток особистості та неперервність навчання (навчання впродовж всього життя). Ознакою системи європейської вищої освіти є наближення до американської, де вже давно панують ці традиції . За результатами соціологічного опитування громадяни країн Євросоюзу вважають, що вони платять за вищу освіту як платники податків, а не як користувачі. Українська система вищої освіти за своєю сутністю ближча до європейської. Саме тому зміни, актуальність яких у вітчизняній освіті стає дедалі очевидною, доцільно проводити, орієнтуючись на вищу освіту в країнах Євросоюзу.

Окрім вказаних спільних ознак, існують також основні відмінності української вищої школи від європейської [5]:

1. Абсолютна перевага вищої школи Євросоюзу з обсягів фінансування, темпів розвитку і матеріально-технічних ресурсів.

2. Орієнтація європейської системи вищої освіти на формування особистості з висококласним професійним мисленням і підходом до розв'язання спеціалізованих задач, на відміну від української вищої освіти, орієнтованої на систематичне засвоєння певних наукових знань.

3. Широта, фундаментальність і системність української освіти порівняно з вищою освітою у США і Європі, яка дозволяє за мінімального фінансування зберігати конкурентоспроможність випускників вітчизняних вищих навчальних закладів з природничих спеціальностей.

4. Більша цілісність української вищої освіти з позицій відтворення загальної наукової картини, послідовності викладання і забезпеченості міждисциплінарних зв'язків.

5. Відсутність гнучких варіантів вивчення предметів в системі української вищої школи і велика проблематичність вибору викладача та мобільних траєкторій освіти.

6. Розбіжність єдиних українських і європейських транснаціональних освітніх стандартів, яка призводить до практичного неприйняття українських дипломів у Європі.

7. Предметна перевантаженість навчального процесу в українській системі вищої освіти, яка виражається у вивченні більшої кількості предметів за семестр порівняно з європейською освітою.

8. Активний контроль знань студентів вітчизняних вищих навчальних закладів тільки здійснювали двічі на рік, під час екзаменаційних сесій, тоді як у європейській системі навчальний процес контролюється систематично.

9. Безпосередній контакт викладача зі студентом при складанні іспитів за українською системою дозволяє в діалоговому режимі з потрібним рівнем

деталізації оцінити рівень знань студента, на відміну від автоматизованих систем набору кредитів і тестувань за європейською системою.

10. Недостатня забезпеченість українських студентів сучасними навчально-методичними матеріалами і відсутність можливості використання світових баз даних, електронних бібліотек та інших високотехнологічних джерел інформації.

11. Нестабільність визначення цілей української вищої освіти, тісний зв'язок її розвитку з кон'юнктурними умовами функціонування, відсутність гарантованого працевлаштування за фахом.

Сучасне становище справ у вищій освіті України і ЄС наочно демонструє перевагу другої над першою [1, 3]. Для того, щоб нівелювати цю перевагу й надати процесу демократизації української освіти європейський вектор, необхідно створити відповідні умови і певним чином спрямувати цей процес. Модернізація навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах України, відбуватиметься успішно за таких педагогічних умов: а) організаційних, б) змістово-процесуальних, в) особистісно-розвивальних. У сукупності вони забезпечать підвищення рівня навчальних досягнень студентів, оптимізують підготовку майбутніх фахівців у вітчизняних вищих навчальних закладах.

Однією з умов успішної модернізації вищої освіти в Україні є врахування національних історико-культурних традицій, українського суспільства в цілому, так і в національній системі вищої освіти зокрема. Важливою умовою цього процесу є максимальне врахування українських соціально-економічних реалій, що дозволить позитивно впливати на свідомість студентів. Таке пристосування до реальної соціально-економічної ситуації дозволить підвищити кількість студентів, які б ефективно працевлаштовувалися за фахом і змогли б працювати в обраному напрямі. Це, в свою чергу, повинно призвести до економічного зростання.

В роботі нами використовується система загальнонаукових та спеціальних теоретичних методів дослідження. У процесі дослідження ми аналізували сутність Болонської декларації демократизації європейської освіти; мотивацію демократичних перетворень; спільні та відмінні якості європейської та української навчально-виховної діяльності вищих навчальних закладів; необхідність модернізації вітчизняної системи вищої освіти.

Висновки. Вища освіта України нині характеризується динамікою поглиблення удосконалення змісту, форм і методів навчання студентської молоді. Ситуація ХХІ століття вказує на зростаючу актуальність орієнтації вітчизняної вищої освіти на європейську модель. Науково-педагогічна проблема модернізації навчально-виховного процесу українських вищих навчальних закладів має вирішуватися у руслі демократичних перетворень згідно із загальноєвропейськими стандартами. Педагогічними умовами модернізації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах є: організаційні, пов'язані з демократизацією освітнього середовища на всіх рівнях системи вищої освіти; змістово-процесуальні, детерміновані трансформацією європейських стандартів у вітчизняний освітній простір та переходом на кредитно-модульну систему навчання; особистісно-розвивальні, спрямовані на самореалізацію і соціалізацію особистості, виховання її в дусі загальносвітових культурних і наукових традицій.

Педагогічні умови модернізації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах України можна згрупувати за трьома основними напрямками відношень: студент-викладач, студент-студент і студент – навчально-виховний процес. До першої групи належать виховання у дусі вселюдських культурних і наукових традицій; індивідуальний підхід до кожної особистості у формуванні змісту освіти; виховання національної самосвідомості на тлі прищеплення ідеалів світового та європейського гуманізму. До другої, у тій же мірі, як і до першої, належать створення демократичної системи управління (самоуправління) на всіх рівнях системи вищої освіти; формування демократичних навчальних традицій. До третьої – наближення навчального рівня до загальноєвропейського; професійна орієнтація з урахуванням українських соціально-економічних реалій.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В.П. Болонський процес: тенденції, проблеми, перспективи / В.П. Андрущенко; Асоц. ректорів педагог. ун-тів; укл. В.П. Бех, Ю.Л. Маліновський. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2004. – 221 с.
2. Бочарова О.А. Модернізація вищої школи у сучасній Франції : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / О.А. Бочарова ; Інститут вищої освіти АПН України. – К., 2006. – 18 с.
3. Вища освіта України і Болонський процес: навчальний посібник / За редакцією В.Г. Кременя ; авт. кол.: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. – Тернопіль : Богдан, 2004. – 384 с.
4. Ніколаєнко С.М. Вища освіта – джерело соціально-економічного і культурного розвитку суспільства / С. М. Ніколаєнко. – К. : Знання, 2005. – 319 с.
5. Степко М.Ф. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003-2004 рр.) [Текст] / М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко ; за ред. В.Г. Кременя; М-во освіти і науки України, Тернопільський держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Київ; Тернопіль: [б. в.], 2004. – 147 с.

Отримано 01.03.2014 р.

УДК 373.1.013

Гончаренко О.А.°

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, асистент кафедри іноземних мов математичних факультетів

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗМІСТОВИХ ЛІНІЙ У РОЗВИТКУ І НАВЧАННІ ДІТЕЙ - ВИХІДЦІВ З НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ ТА США

Статтю присвячено напрямкам формування компетентісного підходу, акцентовано сутність соціокультурної змістової лінії, яка взаємозв'язана з мовленнєвою і є необхідною для успішної соціалізації у розвитку і навчанні учнів-вихідців з національних меншин України та США при підвищенні якості сучасної освіти.

Ключові слова: комунікативна компетентність, компетентісний підхід, соціокультурна змістова лінія, інформаційно-комунікаційні технології, Державний стандарт

Стаття посвящена направлениям формирования компетентностного подхода, акцентировано сущность социокультурной содержательной линии, которая взаимосвязана с речевой и является необходимой для успешной социализации в развитии и обучении